

Tornant de la muntanya

Aquest matí tenia ganes de sortir per la banda de ponent, per a tornar a veure les closes i muntanyes que, de Setcases cap ençà, desplega els amples i rumbosos mantells de prades i bosquíries a cada costat del Ter, que baixava de les altures saltant adelerat com un esperit jove a veure noves terres, emportant-se'n cap avall els còdols rodolats de les cingleres, i la imatge de les ramades que s'hi abeuren, i l'eco adormidor de les cançons de les pastorettes que es miren en ses claríssimes aigües.

Bon matí ens deixondàrem i eixírem de la vila, encara embolcallada en l'ombra, convidant-nos a apretar el pas l'aire de la rosada d'aquella immensa tofa d'herba de ca n'Aulí, per assolir la ratlla del sol que vèiem a mig camí de Llanars i que queia de biaix, des de la serra de Navà, sobre la falda de les verdors d'Espinauga, encantat les altes serralades de Roques Blanques i la coma del Catllar, i abrigant amb una polsina de llum misteriosa les alegres casetes d'Abella i els niuets de la Roca, de Vilallonga i de Tregurà, que es desperten al dia desembolicant-se de llurs abrics de boires.

Caminant d'aire i fent via el sol cap a nosaltres, aviat sentirem l'escalf amorós de la seva onada de vida, ple de les flaires calentes de les flors i de les herbes, encomanant-nos delit i alegria, com si amb son bes intangible ens fes esser part d'aquell superb paisatge fecund, esplèndid i formosíssim, com una il·lusió de la naturalesa.

Recolzat en els còdols granítics que voregen la carretera i esbarriant la vista per les collades i pels fondos de la vall, m'hauria durat l'encís hores enteres, sinó pel carinyós "–Anem?" del meu bon company. Mes ambdós, caminant, discrets i aclaparats de tanta bellesa, ens giràvem sovint d'ací i d'allà admirant les gegantines muralles d'aquell tancat amplísim: les afraus de Freixenet amb Camprodon a sos peus, recolzant-se en son castell ple de runes i de records; la serra Cavallera, que aixeca encara a l'horitzó la seva centenària torre; més lluny, les muntanyes que amaguen en son si el carbó de pedra; ací prop, més assequibles, Costabona [Capsacosta?] i Costinyola; i dominant tota la vall, tallant el cel i envoltat en bellugoses bromes, el majestuós Sant Antoni, que sembla que arreplega totes les oracions d'aquesta terra en la seva devotíssima ermita, per a dur-les cada vespre, quan toca l'oració amb un esqueix de blanca boira i amb una alenada, al cel.

En un girant d'ulls ens trobàvem a Llanars; un grapat de cases blanques que volten i guarden, com una relíquia, la vella església parroquial romànica. Amb veneració i amor vaig saludar aquella nau petita, aquell absis delicat, aquella portada distingida d'una pedra bonica, groguenca i dura, que més sembla marbre que roca, que deu segles encara no l'han escrostada, i que guarda l'alegria i les llàgrimes de generacions i generacions.

Silenciosos i meditant sobre el nombre extraordinari d'aquests tresors religiosos i artístics que antany esmaltaven totes les contrades de la nostra pàtria, i que avui moltes s'abracen amb les ortigues i l'heura abandonats i

solitaris, seguïrem camí amunt per les comes de Feitús com qui puja a Vilallonga.

A cada quatre passos se'ns desdoblava a la vista una nova fondalada amb ses vessants, de verd de primavera per les closes i del verd fosc als boscos de verns i de pollancre, de fréixens o de saules, plens de misteris i de tendra poesia, que omplen els xaragalls i amaguen les fonts remoroses que tot ho entredreixen i refresquen.

Ben poca gent que trobàvem, i la mateixa soletat avalorava l'encís d'aquell matí admirable, que ens sadollava de sensacions dolcíssimes, com sols poden haver-les els qui adoren la pàtria, els qui adoren les formosors indescriptibles de l'obra immensa de Déu.

Tot d'una ens féu girar el rostre un soroll inesperat que a sobre nostre se sentia. Vingué remor estranya, barreja de veus acalorades, lladrucs de gossos, belar d'ovelles i trepig de gent... i sortien per sobre el marge del prat on anàvem a entrar de seguida, com un aplec de roselles que amb el vent d'aquí i d'allà es gronxessin, un bellugueig de barretines vermelles: nota de color vibrant i formosa en aquell fondo de verdor que tot ho dominava.

Amb un salt ja fórem drets a dalt de la margera, i davant d'un quadro de vida que ara, els dies de la tardor, sol alegrar aquesta muntanya.

A dins d'un ample camp tancat per lleugera cleda de fusta, s'hi bellugava un gros ramat d'ovelles, una colla de pastors hi bracejava amb llargs i revinguts bastons i una munió de vailets rabadans saltaven i corrien i jugaven amb un esbull de gossos d'atura, menuts i lletjos, com uns monyocs de pèl en els que només s'hi veien brillar uns ulls intel·ligents i unes dentetes felines ben poc tranquil·litzadores.

El sol calent-hi de ple, semblava que feia sortir esquitxos de llum i de colors d'aquella catifa virolada de gent i de bestiar que es movien en moviment incessant. Vuit o nou mil ovelles, grasses, rodones, amb la llana a mig créixer que ha d'esser el seu abrigall de l'hivern, dibuixaven un seguit de ratlles corbes, com lleugeres ombres blanques que animaven aquell fondo tou en la intrencable monotonia del ramat.

Nosaltres sentint un moment la innocent vergonya d'espectadors indiscrets, com si la vida de ciutat i el trajecte urbà nostre desentonés de la vida d'aqueix altre poble, aturàrem una mica nostra curiositat. Mes, aviat l'agradós "bon dia" i la bona cara d'aquells homes ens convidaren a acostar-nos a la gran cleda, i entaular-hi llaminera conversa.

Assistien a la *Tria* d'aquell ramat que acabava de baixar de la muntanya. Les ovelles eren d'una pila d'amos. Una creu i un joc de ratlles diferents marcades a l'esquena, i un altre senyal en una orella, distingien la d'una casa i l'altra: i molts dels pagesos que allà en tenien, havien comparegut a aquesta espècie de festa.

Un Majoral, el cabdill o director de tots els altres pastors en la campanya de dos o tres mesos d'estiu passada a dalt de les muntanyes, ordenava aquesta última operació del seu mando. D'uns quaranta anys, roig de cara, ple, robust, amb barretina grossa i folrada, amb una pellissa al cos, valents calçons i sabates grosses i ferrades, manejava reposat el rústic bastó de la seva autoritat per l'ordre i bon concert de la difícil tasca de la *tria*. Oberta en un punt la fràgil cleda com qui alça l'eixarmador d'un torrent, el bestiar

d'una mateixa marca rajava ràpid, esvalotat com un salt d'aigua, cap a fora, passant lleugeres les manyagues ovelles de modestes banyes; les *sonyes* o les que, ell s'ho sap per què, no els n'han nascudes; de tendres xaiets blancs com la innocència, i els grossos marrans de cargoladís banyat i de rabiosos gènits.

A cada divisió nova, els seus pastors i els seus gossos hi posaven l'ordre a presència de llurs amos, per menar-la a casa seva: el valent manyac al davant, penjada al coll la ventruda borromba; l'exèrcit regular de les ovelles, sempre a ulls clucs seguint els esquellerincs de les que fan de segons guies i els marrans entremaliats donant feina als cans infatigables, perquè no s'aturin a tossar-se i no s'obrin a cops de cap el cervell.

Vegérem aqueixos ramats secundaris enfilat-se pel dret, serres amunt, camí de llurs masies, on alguns, per arribar-hi, hauran de caminar bona cosa d'hores.

Entre els pagesos que havien sigut a reconèixer com estava el seu cabal, ens havíem d'adonar per força d'un vell al darrer camí, que, al mig de la cleda, no parava mai de tocar a l'un i a l'altre cap de bestiar per tirar-lo a aquest o a l'altre pilot, palpant-los amb les mans i midant-los amb la vista, manant als seus pastors i en als dels altres; tothom obeint-lo i respectant-lo, i tenint per ben encertada cosa cada una de les dites del vell venerable.. Digueren si tenia vuitanta-i-tants anys; i la seva mirada era viva, sortint d'una cara xuclada per la vellor, afaitada i petita. Era alt i prim i anava més dret que els joves, a dins d'un trajo de burell, que qui sap quants anys tenia, amb un gec de coll alt i enterc que se li menjava mitja barretina entre el gloriós desmai de sos cabells com neu. El voltaven sos fills i sos néts convidant-lo algun cop d'una mica de beguda, per alentat-li les aperduades forces. Mes al primer mossec ne tenia prou, atent a la seva dèria, i gosant en aquell espectacle que havia sigut el fort de la seva vida. Aquell vell tenia alguna cosa de patriarca: com aquella escena muntanyesa, tenia alguna cosa de bíblica.

La tria s'acabava i se'ns feia tard per a tornar-nos-en; mes pla saber-nos moure d'aquells llocs. A la fi seguírem a un ramat que baixava a la vila per anar-se'n a alguna raconada de Freixenet. Una satisfacció franca animava la fesomia del seu propietari que ens donava, enraonador i entusiasmat, bonics detalls d'aquella fortuna que caminava davant nostre, de dos-cents caps de bestiar. Li sortien a valer uns set duros cada un, que, trets els gastos d'aqueixos tres mesos de pasturar a la muntanya de coma de Vaca, li quedava un galant negoci.

Llevat d'una desgràcia impensada, que cap culpa hi tenien els seus pastors, el seu ramat no havia tingut cap nòlit. Cap ovella camatrencada; cap s'havia estimbat. Només un dia que el torb tenia arremolinada a la gent, i el bestiar en l'ample recés d'un cingle, diu que se sentia com trontollar la terra; una remor espantosa els avisà del perill, i fugiren d'aquell resguard... Baixava amb tomballons horrorosos des del cim de la carena una muntanya de pedra; una roca enorme! Caigué amb un terratrèmol de trons, i arreplegà al dessota catorze o quinze caps. I aquell bon pagès i aquell seu pastor estaven alegres i agraïts a la verge de Núria, que així miraculosament havia deslliurat la vida d'ells i la llur vianda. Oh, sí, estava ben content! Corria entre nosaltres un rabadà que també baixava la

mntanya: un vailet lleuger com una feixina, amb son sarronet, amb sa barretina vermella i amb unes galtones del color de la barretina. No sé com va ser, que, a lo millor, me'l veig a davant nostre portant a collbè un anyell menut, tendre com un glop de llet, amb uns ulls de criatura i amb uns bels que feia com el plor d'un nadó. Així que ell, l'amo, se n'adona, s'avença cap al xicot; i amb una bondadosa rialla a la boca li engrapa el cap amb la manassa fent-lo girar com un trompitxo, i diu: "—Que no pot seguir, aquest xaió?" "—Perquè es cansava massa, pobric!" "—T'agradaria de portar-lo a la teva mare?" Si haguéssiu vist aquell noi! Va obrir uns ulls com unes taronges, badà la boca alelat, de vermell se tornà moradenc, i no sapigué dir res... i fa un salt que amb poc més se li'n va a terra la seva estimada càrrega, i arrencà a córrer. Quan fou un xic apartat, jo me'l mirava.

Posà el xai a terra, collí d'un marge una mata de vermella i xamosa florida; tragué un cordill de la butxaca, i amb un moment hagué posat a la bestiola un collaret de flors. Se'l tornà a carregar a coll, i emprengué una correguda que el fongué a la meua vista, deixant-me la impressió d'un tendre idil·li.

Martí Genís i Aguilar.

Reproduït dins *Garba. Antologia de les lletres catalanes*, a cura de Lluís G. Pla, Girona, Dalmau, 1931, p.138-143.